

Det eskimoiske slægtskabssystem.
En analytisk undersøgelse.

Geografisk Tidsskrift, Bind 30 (1927)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0030-PDF/gto_0030_68109.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68109>

pdf genereret den : 22/5-2008

Det eskimoiske slægtskabssystem.

En analytisk undersøgelse.

Af

Kaj Birket-Smith.

Man behøver ikke at have levet længe sammen med Eskimoer for at opdage, at de betragter ugift stand som en unaturlig tilstand for voksne mennesker. Pebersvenden er en stående, tragi-komisk figur i de eskimoiske sagn. Dette er for så vidt ganske rimeligt under de geografiske forhold, som Eskimoerne har med at gøre; kvinden behøver en forsørger, manden en medhjælp, der kan sy hans pelsklæder. Den ugifte må altid holde til i en eller anden familie. Familien er midtpunktet, den faste kerne, i det eskimoiske samfund, og der knytter sig derfor en særlig interesse til den måde, på hvilken slægtskabet beregnes.

Lige siden den videnskabelige etnografis grundlæggelse har spørgsmålet om fader- og moderret været drøftet, og i nyeste tid er det blevet trukket stærkt frem i den tyske *Kulturkreislehre's* afgrænsning af de forskellige kulturkomplekser, som dens talsmænd mener at kunne udskille. Hvad Eskimoerne angår, har allerede Starcke betegnet dem som patriarkalske, og pater Schmidt regner dem for et *Ursprungsvolk* inden for sin *vaterrechtlich-grossfamiliale Kreis*, dog således, at der for deres vedkommende er sket en tilblending af moderretslige elementer, som gør sig stærkest gældende i Alaska.¹⁾ Man har ved disse overvejelser bl. a. fæstet sin opmærksomhed på, om det nygifte par flytter sammen med brudens eller brudgommens forældre, og der er derfor grund til at undersøge denne sag nærmere.

I Labrador synes man oftest, men dog ikke altid, at tage bolig sammen med brudens forældre, hvilket stemmer med Boas' vistnok lovlig kategorisk formulerede udtalelse om forholdene i det sydlige

¹⁾ C. N. Starcke: Die primitive Familie. Leipzig 1888. S. 131. — W. Schmidt & W. Koppers: Völker und Kulturen. 1. Teil. Gesellschaft und Wirtschaft der Völker. Regensburg s. a. S. 195, 261.

Baffin-Land.¹⁾ Det modsatte gælder derimod om Iglulik-gruppen.²⁾ I Øst-Grønland bliver gifte sønner som regel hos deres forældre; men hvis der er mange sønner, lever de yngste gerne med deres respektive hustruers familje.³⁾ Både i Vest-Grønland og blandt Rensdyr-Eskimoerne på tundraerne vest for Hudson Bay har jeg på mine forespørgsler desangående altid fået det svar, at nogen bestemt regel findes ikke, men man indretter sig efter, hvad der er mest praktisk, dog med en vis tilbøjelighed til at slutte sig til mandens familje. Når Jenness fra Kobber-Eskimoerne fortæller, at der kun gives betaling for bruden, når hun rejser til en fremmed boplads, ligger deri, at parret i hvert fald ikke altid følger hendes familje.⁴⁾ Ofte vil det vel være således, som Stefánsson beretter om Mackenzie-Eskimoerne, at hvis en mand gifter sig med sine svigerforældres yngste eller eneste datter, optages han i deres husstand — åbenbart med den underforståelse, at ellers finder det ikke sted.⁵⁾ Om forholdene i Alaska siges det, at „*the wife is considered to become more a part of the husband's family than he of hers*“.⁶⁾ Her møder vi forøvrigt det ægte moderrettslige træk, at den vordende brudgom i nogen tid kan forrette tjeneste i sine svigerforældres hus;⁷⁾ men dette, som genfindes hos visse stammer i Nordøst-Asien, er åbenbart ikke oprindeligt eskimoisk. Hos Aleuterne var det tilladt halvsødskende at gifte sig med hinanden, hvis de havde fader fælles, men ikke hvis de havde samme moder, og det siges, at morbroderen havde en særlig privilegeret stilling over for sine søsterbørn, hvilket bægge dele må opfattes som matriarkalske træk; derimod var der ingen regel for, hos hvem den nystiftede familje tog ophold.⁸⁾

¹⁾ E. W. Hawkes: The Labrador Eskimo. (Canada. Geological Survey. 91. Memoir. Anthropological Series. Vol. XIV. Ottawa 1916). S. 15. — Fr. Boas: The Central Eskimo. (6. Annual Report of the Bureau of Ethnology. Washington 1888). S. 579.

²⁾ Fr. Boas: The Eskimo of Baffin Land and Hudson Bay. (Bulletin of the American Museum of Natural History. Vol. XV. New York 1901—07). S. 115.

³⁾ G. Holm: Ethnological Sketch of the Angmagsalik Eskimo. (Meddelelser om Grønland. Bd. XXXIX. København 1914). S. 59 f.

⁴⁾ D. Jenness: The Life of the Copper Eskimos. (Report of the Canadian Arctic Expedition 1913—18. Vol. XII. Ottawa 1923). S. 158 f.

⁵⁾ V. Stefánsson: The Stefánsson-Anderson Arctic Expedition. Preliminary Ethnological Report. (Anthropological Papers of the American Museum of Natural History. Vol. XIV. New York 1914). S. 184.

⁶⁾ E. W. Nelson: The Eskimo about Bering Strait. (18. Annual Report of the Bureau of Ethnology. Pt. I. Washington 1899). S. 291.

⁷⁾ *Ibid.* S. 292.

⁸⁾ G. Sarytschew: Achtjährige Reise im nordöstlichen Sibirien, auf dem Eismeere und dem nordöstlichen Ozean. Übersetzt v. Busse. Leipzig 1805—06. Bd. II. S. 166 f.

For så vidt må der gives pater Schmidt ret i, at der ved Berings-Havet kan påvises en indflydelse fra moderretslige stammer; men deraf følger ikke, at de øvrige Eskimoer hylder faderret. Det ovenfor meddelte, korte overblik er tilstrækkeligt til at vise, at der ovenhovedet ikke findes faste regler for, hvor det nygifte par flytter hen, og vi kommer ikke videre i spørgsmålet fader- og moderret ad denne vej. Sagen er i virkeligheden den, at diskussionen om dette æmne med henblik på Eskimoerne som helhed er ørkesløs. Der eksisterer nemlig ovenhovedet intet problem. Vi møder her som så ofte et eksempel på, at et færdigtømret, evropæisk skuffesystem virker som en Prokrustes-seng på det levende livs institutioner. Spørgsmålet om fader- eller moderret har sin berettigelse, hvor der er tale om standsforskelle eller eksogami af en eller anden art, eventuelt også om arveret. Men Eskimoerne har ingen genealogiske interesser hverken af den ene eller den anden slags. Netop deres primitivitet stiller dem her på det samme trin som en fordomsfri civilisation. Børnene regnes i lige grad for faderens og moderens, og i tilfælde af dødsfald deles de sager, der ikke henlægges som gravgods, efter billighedshensyn. Skal der endelig hæftes en etikette på deres anskuelse om slægtskab, må det være noget i retning af præpatriarkalsk eller præmatriarkalsk; men jeg lægger i øvrigt ingen vægt på sådanne betegnelser.

Vender vi os herefter til selve slægtskabsbetegnelserne, finder vi en bekræftelse af det ovenfor fremsatte deri, at de er lige omfattende på mands- og kvindesiden. Vi har på dette punkt fuldstændige oplysninger fra Vest-Grønland, og fra Kobber-Eskimoerne har Jenness offentliggjort en omfattende fortegnelse.¹⁾ På 5. Thule-ekspedition havde jeg lejlighed til at samle lignende lister fra Polar-Eskimoerne i det nordlige Grønland samt Iglulik-, Netsilik- og Rensdyr-Eskimoerne i Canada.²⁾ Det viser sig, at systemet med ganske ubetydelige

¹⁾ Jenness, *op. cit.* S. 83 f.

²⁾ Allerede i det berømte, grundlæggende værk af L. H. Morgan (*Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*. Smithsonian Contributions to Knowledge. Vol. XVII. Washington 1871) findes der en redegørelse for det vestgrønlandske system, nedtegnet af Kleinschmidt. En meget ufuldstændig og slet stavet liste hidrører fra Hudson's Bay-Kompagniets daværende faktor ved York og må, hvad også forskellige fonetiske ejendommeligheder viser, stamme fra Rensdyr-Eskimoerne. En tredje, omfattende fortegnelse fra det sydlige Baffin-Land er nedskrevet af Morgan selv efter opgivelser af den kendte nordpolsfarer, kaptajn Ch. Hall's indfødte tolk. Fra samme kilde stammer W. H. Dall: *Terms of Relationship used by the Inuit* (*Contributions to North American Ethnology*. Vol. I. Washington 1877). Mine egne lister vil blive offentliggjort *in extenso* i 5. Thule-ekspeditionens resultater.

afvigelser er det samme overalt. Som eksempel skal jeg nedenfor give en oversigt over de vestgrønlandske betegnelser:

Betegnelse	I forhold til bæge køn	I forhold til	
		mænd	kvinder
1. <i>erqardleq</i> } 2. <i>ila</i> }	slægtning	»	»
3. <i>sujuaiisaaq</i> .	forfader	»	»
4. <i>âtarqiut</i> ...	oldefader	»	»
5. <i>ânarqiut</i> ...	oldemoder	»	»
6. <i>âtaq</i> {	bedstefader grandonkel?	»	»
7. <i>ânaq</i> {	bedstemoder grandtante?	»	»
8. <i>atâta</i>	fader	»	»
9. <i>anâna</i>	moder	»	»
10. <i>angajorqât</i>	forældre	»	»
11. <i>uve</i>	»	»	ægte mand
12. <i>nuliaq</i>	»	hustru	»
13. <i>erneq</i>	søn	»	»
14. <i>panik</i>	datter	»	»
15. <i>qatângut</i> ..	sødskende	»	»
16. <i>ernutaq</i> {	barnebarn grand-sødskende barn?	»	»
17. <i>ernutarqiut</i>	barnebarns barn	»	»
18. <i>angajoq</i> ...	»	ældre broder	ældre søster
19. <i>nukaq</i>	»	ynge broder	ynge søster
20. <i>aleqaq</i>	»	ældre søster	»
21. <i>najaq</i>	»	ynge søster	»
22. <i>anik</i>	»	»	ældre broder
23. <i>arqaluaq</i> ..	»	»	ynge broder
24. <i>âkak</i>	farbroder	»	»
25. <i>atsak</i>	faster	»	»
26. <i>angak</i>	morbroder	»	»
27. <i>aja</i>	moster	»	»
28. <i>igdloq</i>	sødskende barn	»	»
29. <i>igdlûssaq</i> ..	næstsødskende barn	»	»
30. <i>âkaussaq</i> ..	faders sødskende barn	»	»
31. <i>ajausaaq</i> ...	moders sødskende barn	»	»
32. <i>qangiaq</i> ...	»	{ broderbarn fætters barn?	»
33. <i>ujoruk</i>	»	{ søsterbarn kusines barn?	»
34. <i>ângak</i>	»	»	{ broderbarn fætters barn?
35. <i>nuaraluaq</i> .	»	»	{ søsterbarn kusines barn?
36. <i>sake</i> {	svigerfader svigermoder	»	»
37. <i>ningaoq</i> ... {	svigersøn søsters mand	} hustrus søsters mand	mands søsters mand

Betegnelse	I forhold til bægge køn	I forhold til	
		mænd	kvinder
38. ukuaq	{ svigerdatter broders hustru » » »	{ hustrus broders hustru hustrus broder hustrus søster hustrus ældre søsters mand hustrus yngre søsters mand	mands broders hustru
39. sakiatsiaq .			mands broder mands søster
40. angajornoq			mands ældre broders hustru
41. nukaornoq .			mands yngre broders hustru
42. nuleq	{ barns svigerfader barns svigermoder stiffader stifmoder stifsøn stifdatter	» » » » »	»
43. angutigssaq			»
44. arnagssaq .			»
45. ernigssaq . .			»
46. panigssaq .			»

Morgan opstillede i sin tid det eskimoiske slægtskabssystem som et slags tillæg til den af ham såkaldte *Ganowánian family*,¹⁾ og for ikke mange år siden har Sternberg ment at finde spor af et turano-ganowansk system (hos Aleuterne og Stillehavs-Eskimoerne.²⁾ Det system, hvortil det eskimoiske således knyttes, udmærker sig ved eksogami og ved sin gennemført klassificerende karakter, i modsætning til vort eget systems beskrivende.³⁾ Når Morgan dog ikke ligefrem tør indlemme det eskimoiske system hverken i det ganowanske eller turanske, men kun stiller det i løsere forbindelse med dem, er det, fordi det klassificerende element hos Eskimoerne er indskrænket til et minimum; det er i alt væsentligt deskriptivt. Vi vil imidlertid betragte dets forhold til eksogamien og klassificeringen hver for sig og begynde med den først nævnte.

Der forekommer hos Eskimoerne hverken nogen klan- eller lokal-eksogami. McLennan har imidlertid formodet, at eksogami og klanvæsen tidligere har været kendt, men bygger rigtignok denne omfattende hypotese alene på det spinkle grundlag, at det i Grønland skulde være den afdødes søsterbørn, der optrådte som arvinger, og at børnene i tilfælde af skilsmisse mellem forældrene fulgte deres moder.⁴⁾ Hertil må dog bemærkes, for det første at McLennan's op-

¹⁾ Morgan, *op. cit.* S. 269.

²⁾ L. Sternberg: The Turano-Ganowánian System and the Nations of North-East Asia. (International Congress of Americanists. Proceedings of the XVIII Session, London 1912. Part I. London 1913). S. 329, 332 f.

³⁾ Ordet eksogami er ganske vist først skabt af McLennan, men forholdet stod allerede Morgan klart. (*Op. cit.* S. 484 f. jf. 499).

⁴⁾ J. F. McLennan: *Studies in Ancient Society*. 2. series. London 1896. S. 375.

fattelse af de grønlandske arveregler er fejlagtig, og for det andet at det udelukkende er de ganske naturlige, praktiske hensyn, der ved skilsmisse giver moderen ret til børnene, ganske som i vor egen lovgivning. Senere hen har også Mauss og Beuchat fremsat nogle meget vagt begrundede formodninger om tilstedeværelsen af et eskimoisk klanvæsen, rigtignok med den væsentlige indskrænkning, at „*le seul caractère du clan qui manque à la station est l'exogamie*“.¹⁾ Hvad der så egentlig bliver tilbage af hele systemet, er ikke ganske klart. Jeg har forøvrigt tidligere gjort opmærksom på, at der ikke findes noget spor af klanvæsen hos Eskimoerne²⁾, og skal derfor ikke her komme nærmere ind på denne sag. Hvad på den anden side lokal-eksogami angår, vil den i virkeligheden være meningsløs i et samfund, hvor forskydninger mellem de forskellige bopladsers familjer er så almindelige som hos Eskimoerne. Det vil praktisk talt altid være sådan, at det forlovede par i kortere eller længere tid vil leve på hver sin boplads, og i hvert fald meget hyppigt vil de også komme til at leve nogen tid på samme boplads.

Sternberg er klar over, at eksogami ikke forekommer hos Eskimoerne. Imidlertid mener han og Jochelson hos Aleuterne og Stillehavs-Eskimoerne at have fundet ejendommelige ægteskabsregler, som trods dette står i forbindelse med det turano-ganowanske system. Hos de nævnte stammer skal unge mænd tidligere have levet i gruppeægteskab med deres ældre brødres koner, hvilket i tidens løb skal være udvidet i den retning, at alle fætre og kusiner nu lever i obligatorisk gruppeægteskab sammen.³⁾ I følge Sternberg kan dette føres tilbage til et oprindeligt ægteskabssystem som det, han beskriver fra Giljakerne, og som svarer nøje til det turano-ganowanske. Ændringerne hos Eskimoerne skal være en tilpasning til de arktiske naturforhold, idet befolkningens sparsomhed tvang dem til at opgive eksogamien; de øvrige ændringer vilde da af sig selv følge med.

Desværre mangler foreløbig nærmere oplysninger om forholdene hos Aleuterne og Stillehavs-Eskimoerne. Hvad de østligere stammer

¹⁾ Mauss & Beuchat: Essai sur les variations saisonnières des sociétés Eskimos. (L'Année sociologique. Paris 1904—05). S. 115.

²⁾ Ethnography of the Egedesminde District. (Meddelelser om Grønland. Bd. LXVI. København 1924). S. 141 f.

³⁾ Aleuternes forkærlighed for ægteskab mellem fætre og kusiner er i øvrigt gammelkendt, men om egentligt gruppeægteskab har der ikke tidligere været tale. (F. Lowe: Wenjaminow über die Aleutischen Inseln und deren Bewohner. Archiv für wissenschaftliche Kunde von Russland. Bd. II. Berlin 1842. S. 476). En lignende tilbøjelighed omtaler Nelson fra Eskimoerne ved Bering-Strædet, men ligeledes uden at hentyde til gruppeægteskab. (Op. cit. S. 291).

angår, tør det imidlertid siges med sikkerhed, at der ikke findes spor af gruppeægteskab (konebytning er noget helt andet). Dermed skal det ingenlunde være sagt, at oplysningerne om Aleuterne og Stillehavs-Eskimoerne beror på en misforståelse; thi der er adskillige eksempler på, at der findes betydelige forskelligheder i kultur mellem disse stammer og de øvrige Eskimoer. Men man ser sig uvilkårligt om efter en anden forklaring end Sternberg's, der for at gøre rede for et enkelt træk forudsætter den tidligere tilstedeværelse af et helt, indviklet slægtskabssystem, hvoraf der ellers intet er bevaret.

Hvad er det da, der skal forklares? Åbenbart kun gruppeægteskabet mellem brødre; thi efter Sternberg's og Jochelson's egne udtalelser er kun dette det oprindelige, mens udvidelsen til også at omfatte fætre og kusiner er sekundær. Nu er det hos Rensdyr-Eskimoerne en meget udbredt skik, at en mand midlertidigt overlader sin kone til sin broder, mens han selv er på rejse og ikke kan føre hende med sig. Dette er ganske naturligt, for en kvinde kan ikke stå på egne ben i dette land, og efterlades hun uden forsørger, må hun selv se at finde sig en. Fra sin egen broder vil en mand kunne være sikker på at få hende tilbage igen, men kommer hun i huset hos en anden, stiller sagen sig straks betydeligt mere tvivlsom.

Der er således i påkommende tilfælde mellem brødre en slags gensidig forsørgerpligt over for hinandens koner, og med denne følger efter eskimoisk tankegang *eo ipso* ægteskabelige rettigheder. Egentligt levirat kan denne skik ikke kaldes; men på den anden side nævnes levirat af Klutschak fra disse egne.¹⁾ Der synes ikke nu at være nogen absolut pligt til at ægte broderens enke; men skønt Klutschak for øvrigt ikke altid er helt pålidelig, må det dog anses for meget muligt, at levirat tidligere har været en mere fast skik. I hvert fald er et obligatorisk eller fakultativt, ægteskabeligt forhold mellem en mand og hans broders kone uden tvivl en gammel og dybt rodfæstet sædvane hos Eskimoerne; thi som vi snart skal se, synes den at have sat sig spor i slægtskabs-betegnelserne. Sammenligner vi herefter det aleutisk-pacifiske gruppeægteskab mellem brødre med denne skik, kan det ikke nægtes, at springet mellem dem er meget kort. Nu har ganske vist Frazer også i leviratet villet se et lævn af gruppeægteskabet, som det er karakteristisk for det turanoganowanske system;²⁾ men hertil er der ingen som helst grund.³⁾

¹⁾ H. W. Klutschak: Als Eskimo unter den Eskimos. Wien, Pest, Leipzig 1881. S. 234. — Det behøver næppe at nævnes, at nogen ætffølelse ligger ikke til grund for leviratet hos Eskimoerne.

²⁾ J. G. Frazer: Totemism and Exogamy. London 1910. Vol. IV. S. 139 f. 149 f.

³⁾ Schmidt & Koppers, *op. cit.* S. 142 f.

En så simpel skik som et mere eller mindre obligatorisk levirat står i nøje samklang med de arktiske naturforhold, og den forklarer fuldt ud den særlig aleutisk-pacifiske institution, uden at man behøver at tage sin tilflugt til hypotesen om et forsvundet ægteskabssystem.

Vi har nu set, at der ikke i ægteskabsreglerne er noget holdpunkt for at opfatte det eskimoiske slægtskabssystem således, som Morgan og Sternberg gør. Spørgsmålet er nu, om der i selve slægtskabsbetegnelserne er noget, der berettiger dem til deres antagelse. For at komme på det rene hermed vil det være nødvendigt først at undersøge, hvad der egentlig er ejendommeligt for dem. Som Kroeber har påvist, kan slægtskabsbetegnelser være udtryk for otte forskellige forhold, nemlig: (1) generationerne; (2) blodsslægtskab eller svogerskab; (3) lineært eller kollateralt slægtskab; (4) slægtningens køn; (5) den forbindende slægtningens køn; (6) den talendes køn; (7) slægtningens alder i generationen; (8) visse særlige forhold vedrørende den forbindende slægtning, f. eks. om vedkommende er død eller endnu levende, gift eller ugift o. l.¹⁾ I de indo-evropæiske sprog er det væsentlig de fire første punkter, der kommer til udtryk, således i engelsk, hvor de præger samtlige 21 almindelige benævnelser med undtagelse af en enkelt, ordet *cousin*, der ikke udsiger noget om vedkommendes køn²⁾.

Opstiller vi til sammenligning de almindelige, vestgrønlandske slægtskabsbetegnelser, med udeladelse af nr. 1—3, 10—12, 15 og 43—46, der kun i uegentlig forstand kan regnes med, bliver resultatet følgende:

	Grønl.	Eng.
Antal benævnelser i alt	35	21
Generationer	33	21
Blodsslægtskab ell. svogerskab	35	21
Lineært ell. kollateralt slægtskab	30	21
Slægtningens køn	18	20
Den forbindende slægtningens køn	2	0
Den talendes køn	13	0
Alder i generationen	8	0
Den forbindende slægtningens forhold	0	0

Det ses heraf, at Grønlænderne såvel som alle andre eskimoiske

¹⁾ A. L. Kroeber: *Classificatory Systems of Relationship*. (Journal of the R. Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Vol. XXXIX. London 1909). S. 78 f.

²⁾ *Ibid.* S. 79.

stammer, fra hvilke der foreligger tilstrækkelige oplysninger, lægger hovedvægten på nogenlunde de samme forhold som de indo-evropæiske sprog, først og fremmest på spørgsmålet om generationen, og om der foreligger blodsslægtskab eller svogerskab; kun i to tilfælde sker der en sammenblanding af generationerne, nemlig ved ordene *ningaoq* og *ukuaq*, der betyder dels svigersøn og svigerdatter, dels også forskellige tilfælde af svoger, resp. svigerinde inden for den talendes egen generation. Noget mindre vægt lægges der på spørgsmålet om lineært og kollateralt slægtskab; men som allerede Jenness har bemærket, er systemet alligevel mere udviklet i denne retning end i at udtrykke slægtningens køn¹⁾. Dette betegnes i grunden kun for de nærmestes vedkommende, og selv dær betyder samme ord ældre broder eller ældre søster, når den talende er af samme køn som den omtalte, og tilsvarende med hensyn til yngre broder og yngre søster. Endnu tydeligere træder mangelen på interesse for kønsbestemmelse frem i betegnelserne for svoger og svigerinde.

I det foregående har der kun vært tale om en grads-, ikke om en væsensforskul fra det, vi selv er vant til. De efterfølgende træk er derimod noget for os helt fremmed. Således dette, at betegnelsernes betydning afhænger af den talendes køn. Selv om dette langtfra kan siges at spille nogen stor rolle hos Eskimoerne, har det dog i et antal tilfælde sat sit præg på systemet. Noget lignende gælder om slægtningens alder inden for generationen, der også udtrykkes i nogle tilfælde, såvel som om det forhold, at den forbindende slægtningens køn sætter sig spor i benævnelsen. Det sidste kan ganske vist kun iagttages for to ords vedkommende, *åkaussa* og *ajaussa*, som bægge er simple afledninger henh. af *åkak* og *aja* med affikset *-ussa*, „den som ligner“. Til den forbindende slægtningens særlige forhold tages der ingen steder hensyn. Heller ikke findes reciprokke betegnelser for forskellige generationer eller for personer af forskelligt køn inden for samme slægtled.

Efter denne oversigt over principperne for det eskimoiske slægtskabssystem vil vi vende os til de særligt klassificerende træk inden for dette. Hvad vil da „klassificerende“ sige? Vi kan ikke arbejde med dette begreb uden at være klare over dets rækkevidde. Det er Morgan's uvisnelige fortjeneste at have opdaget, at hos en overmåde stor mængde folkeslag hentyder slægtskabsbetegnelsen ikke, som hos os, til en enkelt person eller i hvert fald et meget begrænset antal af hverandre nærstående individer, men derimod til en hel, undertiden meget betydelig gruppe. I de mest yderligt gående tilfælde

¹⁾ Jenness, *op. cit.* S. 84.

omfatter hver eneste betegnelse en sådan klasse, ofte en generation, således at samme ord bruges f. eks. om fader, farbroder, faders fætter o. s. v. Intet under, at dette systems fremmedartethed bibragte Morgan den opfattelse, at han her stod over for noget, der var fundamentalt forskelligt fra vor opfattelse af slægtskab, og hvis oprindelse han begrundede i hypotesen om oprindelig promiskuitet¹⁾.

Crawley finder den rent psykologiske baggrund for systemet i den antagelse, at „*kinship* in primitive thought is a vaguer term than in later culture, not because of any primitive promiscuity, but because the tie of blood had not attained prominence over loose ties of contact and identity of age“.²⁾ Mens afvisningen af promiskuiteten uden tvivl er på sin plads, kan det synes tvivlsomt, om virkelig blodets bånd oprindeligt skulde være opfattet som noget vagere end f. eks. båndet mellem jævnaldrende. Bægge følelser har deres rod i fundamentale instinkter; men den historiske udvikling synes at vise, at den stærke betoning af sympatien mellem jævnaldrende (aldersklasser) ikke hører hjemme på de laveste trin. For øvrigt vedrører dette ikke kernen af den sag, vi her må undersøge: det klassificerende systems oprindelse.

De mange hypoteser herom kan ganske råt deles i to grupper, af hvilke den ene ser på systemet som et socialt fænomen, den anden mere som et psykologisk. Den første synsmåde er den ældste. Både Morgan og hans modstander McLennan indtog denne stilling;³⁾ men deres forklaringer, som bygger henholdsvis på forudsætningen af almindelig promiskuitet og almindeligt polyandri, må betragtes som forældede. Senere har man fremhævet det klassificerende systems sammenhæng med eksogamien som „to sider af samme sag“. Lowie mener imidlertid, at selv om eksogamien griber dybt ind i systemet, ikke mindst derved, at den overflødig gør forskellige tvivlsomme hjælpehypoteser, så er den dog i sig selv ikke tilstrækkelig til at forklare systemets opståen.⁴⁾ Det mest gennemførte og tankevækkende forsøg på en social forklaring skyldes uden tvivl Rivers, der på en klar og overbevisende måde gør rede for de klassificerende slægtskabssystemer på forskellige Stillehavs-øer ud fra de dær herskende ægteskabsregler.⁵⁾

Den mere psykologiske synsmåde kan til en vis grad også føres

¹⁾ Morgan, *op. cit.* S. 480.

²⁾ E. Crawley: *The Mystic Rose*. London 1902, S. 451.

³⁾ J. F. McLennan: *Studies in Ancient Society*. London 1876, S. 372 ff.

⁴⁾ R. H. Lowie: *Exogamy and the Classificatory System of Relationship*. (*American Anthropologist*. New series. Vol. XVII. Lancaster 1915). S. 226.

⁵⁾ W. H. R. Rivers: *Kinship and Social Organisation*. London 1914. S. 19 ff.

tilbage til McLennan. Omend han til dels begrundet systemets oprindelse socialt, slutter han, at det samtidigt er en slag fast rettesnor for høflig tiltale og ceremoniel hilsen. Det er dette sidste, andre forskere har grebet¹⁾; men denne forklaring, som måske undertiden kan være rigtig, er mange gange ganske utilfredsstillende. Nær beslægtet med McLennan's anskuelse er pater Schmidt's, som i de klassificerende benævnelser ser udtryk for aldersforskelle²⁾. Dette er imidlertid svært at forstå, for det er ikke sjældent, at forskellige slægtled blandes sammen i disse systemer, og det er ikke indlysende, hvorledes hensyn til alderen kan få en mand til at kalde sin datter for svigermoder og sin datterdatter for svigerinde, som tilfældet er visse steder på Ny Hebriderne og i Avstralien. Også Starcke har tilknytningspunkter til den psykologiske synsmåde, men synes at være slået ind på en rigtigere vej end de førnævnte forfattere. Han betoner nemlig stærkt, at der må skelnes mellem rets- og blodsforholdet: „*Wiederholt haben wir auf die Schwierigkeiten hingewiesen, welche sich darbieten, sobald man die beiden Dinge unterscheiden will: nämlich der rechtlichen Charakter des Verhältniss zwischen Personen innerhalb der Ehe als ein rechtlich geordneten Institution, und das Blutsverhältniss zwischen den aus der Ehe als geschlechtlicher Verbindung entsprungenen Personen*“³⁾. Heri synes der at være noget sandt, selv om de strængt juridiske betragtninger måske på lavere trin vil træde mindre i forgrunden end mere ubestemte følelser.

Dette synes at have stået klart for Kroeber (der for øvrigt næppe har kendt Starcke's arbejde) i hans tidligere citerede afhandling, der kan betegnes som det stærkeste stød, der hidtil er rettet mod den sociale opfattelse af systemet. Forskellen mellem det beskrivende og det klassificerende system er, fremhæver Kroeber, aldeles ikke så dyb, som det fra først af synes, men hidrører udelukkende fra, at det første udtrykker et lille antal kategorier fuldstændigt, det andet derimod et større antal med mindre gennemført regelmæssighed; endvidere, siger han, er systemet betinget af psykologiske og sproglige forhold, som når der i moderne engelsk er en tilbøjelighed til at afkorte *brother-in-law* til *brother* ud fra en vis psykologisk lighed mellem dem⁴⁾. Allerede det ovenfor nævnte eksempel fra Australien godtgør ganske vist, at denne lighed ikke altid kan være afgørende;

¹⁾ Således E. Westermarck: *Det menneskelige äktenskapets historia*. Helsingfors 1893. S. 99 ff.

²⁾ Schmidt & Keppers, *op. cit.* S. 139.

³⁾ Starcke, *op. cit.* S. 192.

⁴⁾ Kroeber, *op. cit.* S. 80 ff.

men på den anden side er det af største betydning, både at overensstemmelserne mellem det beskrivende og det klassificerende system, og ligeledes at de sproglige og formelt „retslig“-psykologiske momenter er draget frem og understreget.

Der er med andre ord grund til at give visse synspunkter både af social og af psykologisk art sin tilslutning, og heri ligger der ingen selvmodsigelse. Sagen er jo den, at når vi taler om „det klassificerende system“ i almindelighed, taler vi om en videnskabelig abstraktion. Der er ikke eet, men et utal af klassificerende systemer, hvert med flere eller færre klassificerende betegnelser. I virkeligheden berettiger intet os til den antagelse, at de alle kan løses ud fra en enkelt formel; thi højst sandsynligt er det her, som det rimeligvis også er med begrebet totemisme, at der under en fælles, generaliserende etikette skjuler sig ting af vidt forskellig oprindelse, og ikke engang inden for samme system kan det på forhånd antages, at alle betegnelser har samme udspring.

Dette synes at blive bekræftet, når vi nu omsider vender tilbage til de særligt eskimoiske forhold og underkaster de klassificerende elementer her en nøjere prøvelse. Det er sikkert overflødigt at bemærke, at sådanne ord som *angajooq* og *nukaaq*, der i en mands mund betyder henh. ældre og yngre broder og i en kvindes ældre og yngre søster, ikke kan kaldes klassificerende. Der er her kun tale om en rent sproglig ejendommelighed, som lader Eskimoerne trække grænsen et andet sted end vi, idet de ser på alderen og kønnet i forhold til den talende, vi derimod udelukkende på kønnet i almindelighed. På lignende måde må *sakiatsiaq* nærmest oversættes „ægtefællens sødskende“ uden angivelse af køn o. s. v. En sikkert rent sproglig ejendommelighed, som også først må ryddes til side, før vi når til den egentlige klassificering, knytter sig til de grønlandske svogerskabsbetegnelser. Det fremgår af listen, at der for nogles vedkommende er et dobbelt sæt. En mand har eet navn (*ningaoq*) for sin hustrus søsters mand i almindelighed og desuden særbetegnelser for hustruens ældre og yngre søsters mand (henh. *angajornoq* og *nukaornoq*). De sidst nævnte ord benytter en kvinde om sin mands ældre og yngre broders hustru, men også hun har en fællesbetegnelse for dem, nemlig *ukuaq*. Denne dobbelthed kan næppe være oprindelig, og da *angajornoq* og *nukaornoq* udelukkende har de nævnte betydninger, mens *ningaoq* og *ukuaq* desuden har andre, synes det rimeligt at antage, at det er de sidste, som har fået udvidet deres betydning. Det mere oprindelige forhold synes vi at finde hos Rensdyr-Eskimoerne. Hos dem har *angajônroq* og *nukânroq* ganske sam-

me mening som de tilsvarende, vestgrønlandske betegnelser; *ningaoq* betyder svigersøn og en mands søsters mand, *ukuaq* svigerdatter og en kvindes broders hustru; med *hakiaq* betegner en mand sin hustrus broder og en kvinde sin mands søster, mens der ligesom hos andre centrale stammer findes et fjerde, i Grønland ukendt ord, *aiga*, som en mand anvender om sin broders hustru eller sin hustrus søster, en kvinde derimod om sin søsters mand eller sin mands broder.

Mens den ovenfor anførte udvidelse af *ningaoq*'s og *ukuaq*'s betydning er en særlig grønlandsk foreteelse, så er der andre forhold ved de samme ord, om hvilke dette ikke gælder. Vi ser, at en mand kalder sin søsters mand *ningaoq* og bruger det samme ord om sin svigersøn, og omvendt bruger en kvinde *ukuaq* både om sin svigerdatter og sin broders hustru. Den her foreliggende klassificering, der resulterer i en sammenblanding af to slægtled, er formodentlig oprindelig. Den genfindes nemlig både hos Polar- og Netsilik-Eskimoerne samt, på lidt anden måde, hos Kobber-Eskimoer¹⁾ og Rensdyr-Eskimoer. Kun hos Iglulik-gruppen er de to ords betydning indskrænket til svigerbørnene, mens der for de andre kategorier benyttes betegnelsen *aiga*. Det må antages, at denne betydning af *aiga*, som i det hele taget synes at have fortrængt flere mere specificerede betegnelser hos Iglulik-stammerne, er sekundær. Hvad er da grunden til den omtalte sammenstilling af svigerbørn og svogre? Man går næppe meget galt ved heri at se et udslag af den formelle, „retslig“-psykologiske synsmåde, som Starcke og Kroeber bekender sig til. I alle tilfælde er der nemlig tale om to personer af samme køn, som forbindes gennem en tredje person af andet køn; denne sidste repræsenterer det nøjeste slægtskab med udgangspersonen enten i nedadstigende eller i kollateral linje, men analogien er tydeligt til stede.

At en sådan, rent formel betragtning ikke er noget fremmed for Eskimoerne, veed vi fra andre forhold. Knud Rasmussen har bemærket hos Netsilik-gruppen²⁾, og jeg selv har hørt hos Rensdyr-Eskimoerne, at en mand plejer at kalde den yngste af sine to koner for *najá*, yngre søster, åbenbart ud fra den tankegang, at de to koner står i samme forhold indbyrdes som et par søstre³⁾. En endnu mere formel tankegang ligger til grund for, at de sidst nævnte Eskimoer med en vis kølig høflighed titulerer en af deres tidligere dødsfjender, Chipewyan-Indianerne, for *arnaqatiga*, „min fætter“.

¹⁾ Jenness, *op. cit.* S. 84.

²⁾ Knud Rasmussen: Fra Grønland til Stillehavet. København 1925—26. Bd. II. S. 23.

³⁾ Denne opfattelse skylder jeg en antydning af lektor i grønlandsk, provst Schultz-Lorentzen.

Allerede Morgan har på grundlag af sin liste fra Baffin-Land gjort opmærksom på overensstemmelserne i betegnelsen for broder- og fætterbørn, for bedstefader og grandonkel og for barnebarn og grandnevø i forbindelse med tilsvarende overensstemmelser på kvindesiden¹). Jeg beklager, at jeg på 5. Thule-ekspedition ikke havde min opmærksomhed tilstrækkeligt henvendt på disse punkter; dog har Knud Rasmussen meddelt mig, at han mener at kunne erindre noget lignende fra Rensdyr-Eskimoerne. For Grønlands vedkommende har det heller ikke være muligt at få nogen endelig bekræftelse angående disse overensstemmelser; men også her synes det dog, som om Morgan har ret.

I modsætning til de hidtil omtalte klassificeringer er der mulighed for, at de her nævnte skal begrundes socialt og ud fra et enkelt forhold, nemlig leviratet, der som før omtalt rimeligvis er en gammel, mere eller mindre fast skik hos Eskimoerne. Det er indlysende, at hvis en mand gifter sig med sin svigerinde, vil fætre og kusiner komme til at stå i samme forhold til hverandre som sødskende, og intet er derfor mere naturligt, end at man stiller sin fætters børn i klasse med sin broders. Samtidig ses det, at en mand, der ægter sin svigerinde, træder i faders sted for sine broderbørn og derved vil komme til at betragte deres børn igen som sine børnebørn og de ham som bedstefader. Dermed har man en forklaring på overensstemmelserne mellem bedstefader og grandonkel på den ene side og børnebørn og grandnevøer eller -niecer på den anden.

Hvis ikke der på anden måde syntes at være spor af levirat i det eskimoiske ægteskab, havde den ovenfor givne forklaring været utiladelig, og selv som sagen nu stiller sig, er det ikke givet, at det er den rette. De omtalte klassificeringer kan nemlig også forklares rent formelt; thi man kan ikke undgå at lægge mærke til, at sagen drejer sig om hverandre ret fjærnt stående slægtninge, så at man alene af den grund kan vente sig en vis tilbøjelighed til klassificering. Når samme betegnelse bruges om bedstemoder og grandtante, vil det i hvert fald være umuligt at begrunde dette med levirat; her må der enten være foregået en udvidelse af begrebet ud fra analogien med den muligvis socialt betingede forening af begreberne bedstefader og grandonkel, eller også har vi i det hele taget at gøre med et udslag af den formelt-psykologiske betragtning af slægtskabsforholdet.

Alt i alt kan det siges om de i sig selv temmelig få og ubetydelige, klassificerende elementer inden for det eskimoiske slægtskabssystem, at de alle lader sig forklare ud fra rent formelle, psykologiske overensstemmelser mellem

¹) Morgan, *op. cit.* S. 276.

de slægtskabsgrader, klassificeringen omfatter, og vi veed, at dette stemmer med eskimoisk tankegang, som tillader et vist spillerum inden for bestemte grænser, selv om disse følger andre linjer, end vi vilde vente. På den anden side er der mulighed for, at enkelte betegnelser har deres rod i et ganske bestemt, socialt forhold, nemlig leviratet. Derimod er der ingen som helst tilknytning til noget „turano-ganowansk“ slægtskabssystem, og der er heller ingen grund til at antage, at dette nogensinde har været anvendt af Eskimoerne.

SUMMARY

The Eskimo Kinship System.

An analytical investigation.

By Kaj Birket-Smith.

The problem of matriarchate or patriarchate is discussed at some length. On the basis of Boas' statement from southern Baffin Land, according to which a newly wedded couple takes up its abode with the parents of the bride, it has been supposed that traces of mother-right could be found among the Eskimos. However, in East and West Greenland, in Labrador, among the Iglulik, Caribou, and Copper tribes, in Alaska, and on the Aleutian Islands there are no fixed rules as to where a man and his wife go to live. It is true, nevertheless, that a few matriarchal elements are found among the Bering Strait Eskimos and the Aleutians, but not doubt they should be considered intrusive from the matriarchal tribes of Northeastern Asia. From this it does not follow, however, that the Eskimos as a whole were originally a patriarchal people. In fact, they always consider kinship alike on the male and female line, and they have no clan system or difference of rank, involving genealogical interests, so that there is in reality no problem at-all. If anything, they might be termed pre-matriarchal or pre-patriarchal.

Morgan classed the Eskimo kinship system as an appendix to the Ganowánian family of classificatory systems, and Sternberg is of opinion that certain traces of the Turano-Ganowánian system occur among the Aleutians and Pacific Eskimos. A very important criterion, viz. exogamy, is, however, entirely unknown among all Eskimo tribes, and this is true of local as well as of clan exogamy, the views of McLennan and of Mauss and Beuchat regarding this point being certainly wrong. Sternberg lays some stress on the fact that an obligatory group-marriage among cousins exists among the Aleutian and Pacific tribes and considers this institution a survival of the kinship system in question. Now, among all other tribes there is nothing like group-marriage (the exchange of wives being totally different). On the other hand it is common among the Caribou Eskimos that a man, before starting upon a journey, hands over his wife to his brother, and while an obligatory levirate cannot be said to exist to-day, it is reported by Klutschak and may have been

a general custom in earlier days. The Aleutian group-marriage among cousins was, according to Sternberg, originally derived from a more restricted form, in which only brothers had their wives in common. The supposition is, therefore, that it should not be regarded as a survival of the Turano-Ganowánian system, but as a further development of the Central Eskimo levirate.

The Eskimo system of kinship terms, that of West Greenland being selected as a type, is essentially descriptive, the purely classificatory terms being few and not very important. Blood and legal relationship are always (i. e. 35 cases) kept strictly apart. In the main this also applies to the different generations and to lineal and collateral relationship, although generations are confused in two cases and lineal and collateral relationship in five. Only eighteen terms indicate sex, while thirteen indicate the sex of the speaker. The age within the generation is stated in eight cases, the sex of the connecting relative only in two.

Among the theories respecting the origin of classificatory terms the most important are those of Kroeber and Rivers, the former emphasizing their linguistic character and the psychological reasons for classification, while the latter points out their dependence on existing marriage rules. These points of view are not contradictory, for what we call the classificatory system is an abstraction and, like totemism, may comprise elements of widely different origin. This is corroborated by the Eskimo terms. Among the Greenland words for „sibling-in law“ there is in some cases a double set, one with a general, another with a more specific meaning, indicating the age within the generation. Probably the latter only is original, as the former is also used with other significations, which, moreover, correspond rather closely to the significations of the same words among the Caribou Eskimos west of Hudson Bay. Presumably the reason for the Greenlandic classification is here purely linguistic-psychological. Another case among similar terms is found among the Iglulik Eskimos. A third one, which is likewise ascribed to psychological causes, is the confusion of terms for the spouse of a sibling and a child-in-law of the sex of the speaker. A purely formal view of relationship, as that supposed to underlie these classifications, is not at-all foreign to the Eskimos. The remaining cases, *viz.* the classification of nephews and nieces together with children of cousins, of grand-parents with grand-uncles and -aunts, and of grand-children with grand-nephews and -nieces, may all be due to social causes, as it is possible to find an explanation in the levirate. Still it is far from being impossible that also here a psychological view is more in accordance with the facts. At any rate, however, we are not justified in taking the classificatory terms as survivals of the Turano-Ganowánian system.

Comprehensive lists of kinship terms, collected by the author during the 5th Thule Expedition among the Polar, Iglulik, Netsilik, and Caribou Eskimos, will be published among the results of the said expedition.
